

УДК 32.019.51

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-30>**Халіна В. Ю.**кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6753-6414>**Сироватський О. А.**кандидат технічних наук, доцент,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1002-8559>**Khalina Veronika, Syrovatskyi Oleksandr**

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ДЕТЕРМІНАНТ ДОВІРИ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

На сучасному етапі розвитку України як правової держави відбувається процес гармонізації з законодавством ЄС, особливо в сфері бухгалтерського обліку, публічних закупівель, відкритості інформації, тобто сфер, які стосуються прозорості діяльності влади, підприємств, організацій, установ та інших суб'єктів екосистеми, їх відкритості та доступності (наприклад, Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» [2]). Зміни у законодавстві України узгоджуються з рекомендаціями Директив ЄС. Прозорість будь-якої екосистеми втілює в собі відкритість у всіх розуміннях, перш за все відкритість інформації. Роль інформації у забезпеченні прозорості екосистем базується на роботах Дж. Стігліца [3], який є одним з зачинателів цього напрямку економічної науки. Інформація, на сьогоднішній день, здобула властивості товару, а отже має вартість, яка залежить від багатьох факторів, одними з яких є якість (доступність та достовірність). Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується наявністю інформаційної інфляції, тобто зростанням маси інформації та швидким її подальшим знеціненням (через старіння, втрату актуальності, недостовірність або складність перевірки). Саме тому важливість прозорості як квінтесенції якісної інформації постійно підвищується. При цьому прозорість виступає детермінантом довіри до підприємства споживачів, партнерів, контролюючих установ, влади та інших стейкхолдерів. Довіра виникає лише за умови розуміння, яке в свою чергу можливе через отримання якісної інформації про суб'єкт господарювання. Тому, підприємства самі зацікавлені у веденні бізнесу на засадах прозорості, відкритості, гласності, а отже прозорості. Таким чином, прозорість є однією з конкурентних переваг бізнесу у напруженій боротьбі за споживача та фактором полегшення здійснення діяльності стосовно інших стейкхолдерів.

Ключові слова: прозорість, інформація, екосистема, стейкхолдери, довіра.

TRANSPARENCY OF CONSTRUCTION ENTERPRISE ACTIVITY AS A DETERMINANT OF STAKEHOLDER'S TRUST

At the present stage of development of Ukraine as a state governed by the rule of law there is a process of harmonization with EU legislation, especially in the field of accounting, public procurement, openness of information, that is areas of transparency of government, enterprises, organizations, institutions and other ecosystems. and accessibility (for example, the Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" [1], the Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On Public Procurement" and Certain Other Legislative Acts of Ukraine on Improving Public Procurement" [2]). Changes in the legislation of Ukraine are in line with the recommendations of the EU Directives. Transparency of any ecosystem embodies openness in all senses, first of all openness of information. The role of information in ensuring the transparency of ecosystems is based on the work of J. Stiglitz [3], who is one of the founders of this area of economics. Information, to date, has acquired the properties of the product, and therefore has a value that depends on many factors, one of which is quality (availability and reliability). The current stage of civilization is characterized by the presence of information inflation, that is the growth of the mass of information and its rapid subsequent depreciation (due to aging, loss of relevance, unreliability or complexity of verification). That is why the importance of transparency as the quintessence of quality information is constantly increasing. At the same time, transparency is a determinant of trust in the enterprise of consumers, partners, regulators, government and other stakeholders. Trust arises only if there is an understanding, which in turn is possible through obtaining quality information about the entity. Therefore, companies themselves are interested in doing business on the basis of transparency, openness, transparency, and hence transparency. Thus, transparency is one of the competitive advantages of business in the intense struggle for the consumer and a factor in facilitating the activities of other stakeholders.

Keywords: transparency, inflation, ecosystem, stakeholders, trust.

JEL classification: K40, M21, O34, P00.

Постановка проблеми. Дослідження останніх років свідчать про значні трансформації у пріоритетах споживачів. Так, якщо раніше споживачі фокусувались

здебільшого на якості та ціні товару або послуги, то сьогодні до цих чинників додалися інші, а саме цінності компанії-виробника, наявність корпоративної

культури, вплив на екологію та соціальна відповідальність. До переліку вказаних чинників входить також і прозорість компанії, яка має більш широке значення для успішності бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що сьогодні відсутні загальноприйняті наукові підходи щодо розуміння категорії «прозорість», а також її зв'язку з набуттям довіри стейкхолдерів до суб'єкта господарювання. Відповідна категорія неодноразово ставала предметом досліджень та наукових робіт вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких слід назвати таких, як, зокрема, Д. Гунін, О. Кошова, О. Кудіна, П. Манченко, Л. Наливайко, М. Пашковська, Г. Пизіна, С. Романюк, Д. Співак, О. Чепік-Трегубенко, В. Ярошенко.

Мета статті. Аналіз підходів до розуміння категорії «прозорість», репрезентація власної дефініції даного поняття, а також формування таксономії тран-

спарентності та візуалізація ефекту прозорості для будівельного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Звернемося до доктринальних визначень категорії «прозорість». Керуючись «золотим правилом тлумачення», проаналізуємо латинську та англійську етимологію цього терміну: прозорість, від латинського *trans* – прозорий, наскрізь, *pareo* – бути очевидним; англійського *transparent* – зрозумілість, чесність, – це такий стан інформованості (наявність повного, достатнього і достовірного знання) про ту чи іншу діяльність (її об'єкти або результати), яке дозволяє будь-якому зацікавленому суб'єкту мати повне уявлення про них [4].

Вчені наголошують, що поняття «прозорість» змістовно поєднало у собі як «прозорість», так і «відкритість», часто ці терміни застосовуються як рівнозначні та вживаються поряд із поняттями «гласність» та «публічність» [5-9]. На думку науковців, найчастіше

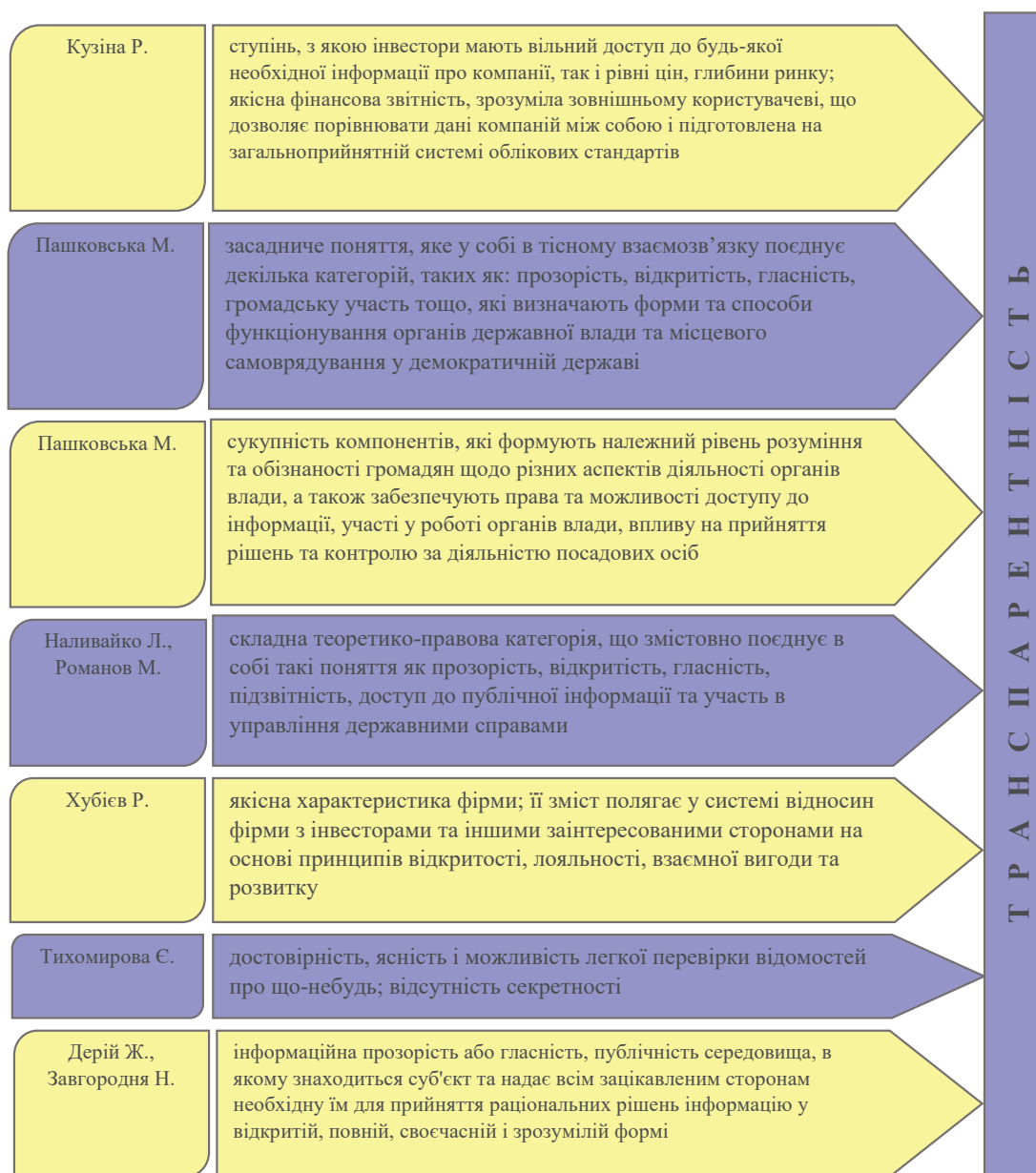

Рис. 1. Дефініції категорії «прозорість»

Джерело: складено авторами на основі [5-9]

значення поняття прозорості пов'язується з доступом до інформації щодо соціальних, економічних, політичних та інших процесів. На рис. 1 представлені основні підходи до визначення категорії «прозорість», які вплинули на формування власного бачення її сутності.

Дослідження попередніх розвідок науковців, дало можливість презентувати власну інтерпретацію категорії «прозорість», як соціального явища, яке, з одного боку, є функціональним феноменом, що сприяє оптимізації регуляторних процесів у суспільстві, а, з іншого, інструментом формування репутаційних складників суб'єкта господарювання, детермінантом встановлення довірчих відносин з його стейкхолдерами та покращення власного іміджу і, як наслідок, посилення конкурентних переваг.

Для більш глибокого розуміння прозорості, необхідно провести аналіз її видів. Таксономія прозорості, представлена на рис. 2, побудована на основі попередніх дослідження та їх систематизації. Крім того, авторами даного дослідження було запро-

поновано два види прозорості, які додатково забарвлюють її сутнісні характеристики.

А саме до таксономії прозорості додано екологічну прозорість, тобто транслявання суб'єктом господарювання суспільству намірів щодо дотримання екологічних норм та стандартів та їх реалізації, та корпоративну прозорість, тобто відкритість та зрозумілість етичного кодексу, культурних норм та правил поведінки всередині компанії, пропаганда цінностей компанії та їх дотримання.

Привертає увагу кілька важливих моментів [13]: прозорість суб'єкта господарювання на пряму пов'язана з поняттям «інформація»; прозорість визначається здатністю суб'єкта оприлюднювати інформацію, яка необхідна іншим учасникам відносин.

Це призводить до висновку, що прозорість має певну граничну межу, за якою знаходиться інформація, непризначена для оприлюднення. Наприклад, комерційна таємниця, інформація про конкурентні переваги підприємства, інформація, оприлюднення якої обмежене законом. В той же час, бажання заволодіти такою інформацією дея-

Рис. 2. Таксономія прозорості підприємства

Джерело: складено авторами на основі [10-12]

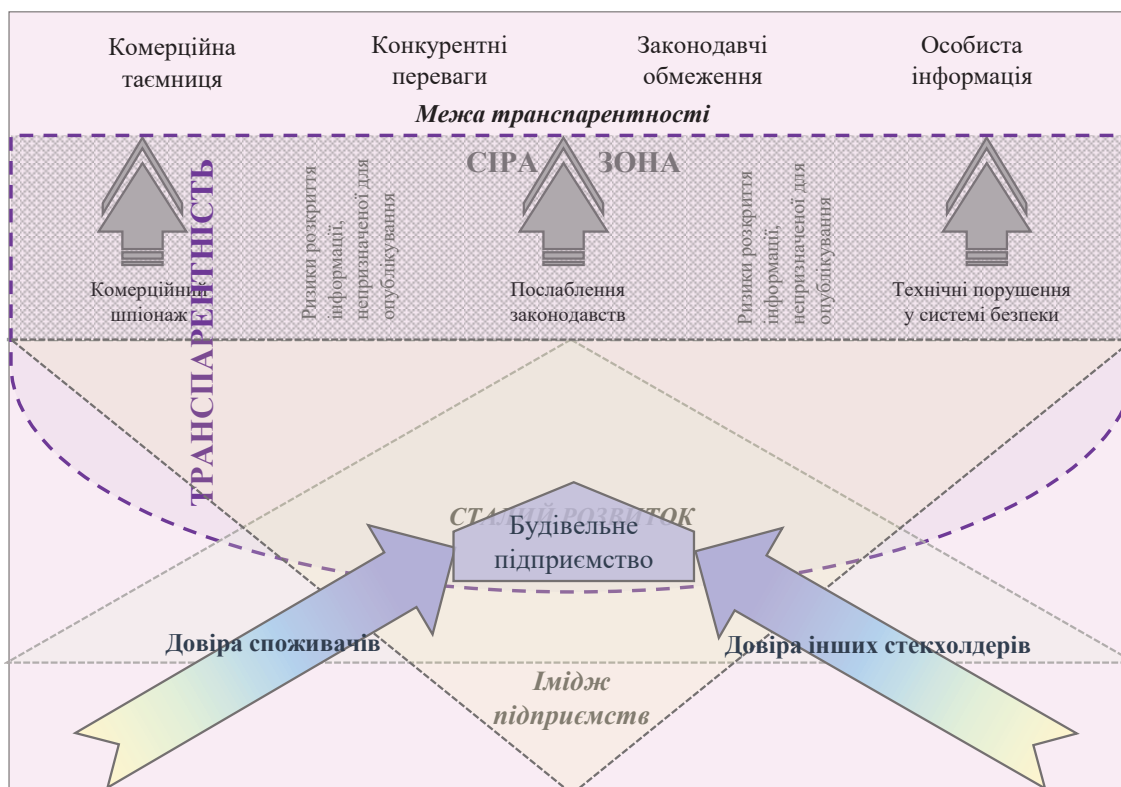

Рис. 3. Ефект прозорості для будівельного підприємства

Джерело: складено авторами

кими зацікавленими суб'єктами, формує, так звану, «сіру зону», в якій наявні певні ризики розкриття інформації і, як наслідок, нанесення шкоди репутації підприємства.

Слід відзначити, що попри загальне сприйняття прозорості як відкритості, сутнісне наповнення цієї категорії значною мірою залежить від галузевої спрямованості.

В даному дослідженні розглядається прозорість будівельних підприємств. Оскільки, висунутою гіпотезою було те, що прозорість виступає детермінантом довіри стейкхолдерів до підприємства, то в будівельній галузі довіра є чи не найважливішим показником успіху підприємства на ринку. Це пов'язано з вимогами до продукції будівництва, а саме надійністю, довговічністю, екологічністю, безпечністю для життя та здоров'я і, безперечно, комфортністю та естетичністю. Всі ці ознаки будівельної продукції формують репутаційні складники підприємства. При цьому, якщо будівельна компанія демонструє прозорий підхід у своїй діяльності, то формуються, відповідно, довірчі відносини з її стейкхолдерами.

Також необхідно відмітити, що прозорість є одним з факторів формування напрямів сталого розвитку підприємства, що, на сьогодні, є важливою складовою стратегій розвитку екосистем усіх рівнів.

На рис. 3 представлений ефект прозорості для будівельного підприємства, який візуалізує усі описані вище процеси і явища та пояснює зв'язок між прозорістю будівельного підприємства та довірою до нього стейкхолдерів.

Слід зазначити, що перш ніж переходити на прозорість у здійсненні діяльності, будівельній компанії слід покікуватися про захист інформації, яка не підлягає оприлюдненню, а також застосовувати холистичний підхід, тобто врахування впливу інтересів внутрішніх та зовнішніх контактних аудиторій з одночасною інтеграцією в управлінську та господарську діяльність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, прозорий підхід має використовуватися будівельними підприємствами як визначник (детермінант) довіри до них стейкхолдерів. Але при цьому, важливо наголосити, що прозорість має бути присутня і у діяльності всіх, хто має відношення до будівництва як такого (органи влади, контролюючі установи, дотичні підприємства). При цьому серед чинників, що визначають позицію будівельного підприємства на ринку, не тільки ціна, якість, естетичність, екологічність, але й імідж компанії, який багато в чому залежить від прозорості.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 05.10.2017 № 2164-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 05.05.2020).

2. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель: Закон України від 20.10.2019 № 114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20> (дата звернення: 05.05.2020).
3. Joseph E. Stiglitz The Contribution of the Economics of Information to Twentieth Century Economics. *The Quarterly Journal of Economics*. 2000. Volume 115, Issue 4, pp. 1441–1478.
4. Черторицький В.М. Політика прозорості як інструмент активізації транскордонного співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 3(113). С. 86–88. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20153\(113\)/sep20153\(113\)_086_ChertoryzhskyyVM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20153(113)/sep20153(113)_086_ChertoryzhskyyVM.pdf) (дата звернення: 07.05.2020).
5. Пашковська М. Поняття прозорості в сучасній науці «Державне управління». URL: [file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20(1).pdf) (дата звернення: 07.05.2020).
6. Дерій Ж.В. Прозорість інноваційної діяльності як необхідна умова існування та розвитку харчової промисловості України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. № 1(2). С. 264–267.
7. Кузіна Р.В. Прозорість корпоративної звітності як основа її формування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. С. 193–197.
8. Тихомирова Є.Б. Прозорість бюджету України: методики оцінки держдепартаменту США та міжнародного бюджетного партнерства. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2502 (дата звернення: 07.05.2020).
9. Наливайко Л. Поняття та ознака прозорості в контексті євроінтеграції. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/6.pdf> (дата звернення: 07.05.2020).
10. Суровцева І.Ю. Прозорість управлінських структур: шляхи інформаційної прозорості. *Менеджер*. 2016. Вип. 1. С. 55–61.
11. Хубієв Р.К. Прозорість як фактор конкурентоспособности. URL: <https://www.econ.msu.ru/cmt2/lib/a/1530/Hubiev.pdf> (дата звернення: 06.05.2020).
12. Ковальчук В.В. Підходи к оцінці прозорості фінансової звітності банків в сучасних умовах розвитку банківської системи. URL: <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/9732/1/16.pdf> (дата звернення: 06.05.2020).
13. Білоцька І. А. Прозорість корпоративного сектору як передумова результативності бізнесу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5–6. С. 56–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2020/10.pdf (дата звернення: 07.05.2020).

References:

1. Закон України “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini” shchodo udoskonalennia deiakykh polozhen vid 05.10.2017 № 2164-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (accessed: 05.05.2020).
2. Закон України “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro publichni zakupivli” ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia publichnykh zakupivel” vid 19 veresnia 2019 roku № 114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20> (accessed: 05.05.2020).
3. Joseph E. Stiglitz The Contribution of the Economics of Information to Twentieth Century Economics. *The Quarterly Journal of Economics*. 2000. Volume 115, Issue 4, Pp. 1441–1478.
4. Chertoryzhskiy V.M. (2015). Polityka transparentnosti yak instrument aktyvizatsii transkordonnoho spivrobitnytstva [Transparency policy as a tool to intensify cross-border cooperation]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*. No 3(113), pp. 86,88. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20153\(113\)/sep20153\(113\)_086_ChertoryzhskyyVM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20153(113)/sep20153(113)_086_ChertoryzhskyyVM.pdf). (accessed: 07.05.2020).
5. Pashkovska M. Poniattia transparentnosti v suchasni nauksi “Derzhavne upravlinnia” [The concept of transparency in modern science “Public Administration”]. URL: [file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Elena/Downloads/efdu_2013_34_16%20(1).pdf). (accessed: 07.05.2020).
6. Deriy Zh.V. (2016). Transparentnist innovatsiinoi diialnosti yak neobkhidna umova isnuvannia ta rozvytku kharchovoi promyslovosti Ukrainy [Transparency of innovative activity as a necessary condition for the existence and development of the food industry of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. No 1(2). pp. 264,267.
7. Kuzina R.V. (2015). Transparentnist korporativnoi zvitnosti yak osnova yii formuvannia [Transparency of corporate reporting as a basis for its formation]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. No12, pp. 193,197.
8. Tykhomyrova Ye.B. Transparentnist biudzhetu Ukrainy: metodyky otsinky derzhdepartamentu SShA ta mizhnarodnoho biudzhethnoho partnerstva [Transparency of the budget of Ukraine: methods of assessment of the US State Department and international budget partnership]. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/2502 (accessed: 07.05.2020).
9. Nalyvaiko L. Poniattia ta oznaka transparentnosti v konteksti yevrointehratsii [The concept and sign of transparency in the context of European integration]. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/6.pdf>. (accessed: 07.05.2020).
10. Surovtseva I.Iu (2016). Transparentnist upravlinskykh struktur: shliakhy informatsiinoi prozorosti [Transparency of management structures: ways of information transparency]. *Menedzher*. No 1. pp. 55,61.
11. Khubyev R.K. Transparentnost kak faktor konkurentosposobnosti [Transparency as a factor of competitiveness]. URL: <https://www.econ.msu.ru/cmt2/lib/a/1530/Hubiev.pdf>. (accessed: 06.05.2020)
12. Kovalchuk V.V. Podkhody k otsenke transparentnosti fynansovoi otchetnosti bankov v sovremennykh usloviakh razvytia bankovskoi systemy [Approaches to assessing the transparency of banks' financial statements in modern conditions of the banking system development]. URL: <https://rep.polessu.by/123456789/9732/1/16.pdf>. (accessed: 06.05.2020).
13. Bilotska I.A. (2020) Transparentnist korporativnoho sektoru yak peredumova rezultatyvnosti biznesu v Ukraini [Transparency of the corporate sector as a prerequisite for business performance in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. No 5–6, pp. 56–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5-6_2020/10.pdf. (accessed: 07.05.2020).